

QURILISH XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI KORXONALARDA
SAMARADORLIKNI BAHOLASH METODLARI

G'aybullayev Zarifjon G'aybullayevich

mustaqil tadqiqotchi

E-mail: zarifgaybullayev662@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada qurilish xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda samaradorlikni baholashning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Qurilish korxonalarining iqtisodiy faoliyatini baholashda qo'llaniladigan zamonaviy metodlar, jumladan, iqtisodiy tahlil, moliyaviy ko'rsatkichlar, KPI (Key Performance Indicators), benchmarking, DEA (Data Envelopment Analysis) va balanslashgan ko'rsatkichlar tizimi (Balanced Scorecard)ning afzalliklari tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida qurilish xizmatlari samaradorligini kompleks baholash korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, resurslardan samarali foydalanish va boshqaruv qarorlarini takomillashtirishga xizmat qilishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: qurilish xizmatlari, samaradorlik, baholash metodlari, KPI, benchmarking, DEA, Balanced Scorecard, iqtisodiy tahlil, moliyaviy ko'rsatkichlar, raqobatbardoshlik.

Аннотация: В статье рассмотрены теоретические и практические аспекты оценки эффективности предприятий, оказывающих строительные услуги. Проанализированы современные методы оценки эффективности, включая экономический анализ, финансовые показатели, KPI, benchmarking, DEA (Data Envelopment Analysis) и систему сбалансированных показателей (Balanced Scorecard). Сделан вывод о том, что комплексная оценка эффективности способствует повышению конкурентоспособности предприятий, рациональному использованию ресурсов и совершенствованию управленческих решений.

Ключевые слова: строительные услуги, эффективность, методы оценки, KPI, benchmarking, DEA, Balanced Scorecard, экономический анализ, конкурентоспособность.

Abstract: This article examines the theoretical and practical aspects of evaluating the performance of construction service enterprises. Modern evaluation methods, including economic analysis, financial indicators, Key Performance Indicators (KPI), benchmarking, Data Envelopment Analysis (DEA), and the Balanced Scorecard (BSC), are analyzed. The study concludes that comprehensive performance evaluation enhances competitiveness, improves resource utilization, and supports effective managerial decision-making in construction enterprises.

Keywords: construction services, performance evaluation, KPI, benchmarking, DEA, Balanced Scorecard, economic efficiency, competitiveness.

Kirish.

Qurilish xizmatlari iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida alohida o'rin tutadi. So'nggi yillarda qurilish bozorida raqobatning kuchayishi, raqamli texnologiyalarning joriy etilishi va mijozlar talablarining ortib borishi qurilish korxonalarini faoliyatini muntazam baholab borishni taqozo etmoqda. Samaradorlikni baholash korxonaning moliyaviy holatini, resurslardan foydalanish darajasini, mehnat unumdorligini va xizmatlar sifatini aniqlash imkonini beradi. Shu sababli zamonaviy baholash metodlarini qo'llash qurilish korxonalarining barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi.

Qurilish korxonalarini samaradorligini baholash masalalari iqtisodiyot va menejment yo'nalishidagi ko'plab ilmiy tadqiqotlarda yoritilgan. So'nggi yillarda ilmiy adabiyotlarda moliyaviy tahlil bilan bir qatorda KPI, Balanced Scorecard, benchmarking va DEA metodlaridan foydalanish samaradorlikni kompleks baholashning eng maqbul usullari sifatida e'tirof etilmoqda. Tadqiqotchilar qurilish korxonalarida samaradorlikni baholash faqat moliyaviy natijalar bilan emas, balki loyiha muddatlariga rioya etilishi, buyurtmachilar qoniqishi, mehnat unumdorligi, innovatsion faoliyat va resurslardan foydalanish darajasi bilan ham baholanishi lozimligini ta'kidlaydilar. Zamonaviy tadqiqotlarda raqamlashtirish va BIM texnologiyalarining joriy etilishi samaradorlik ko'rsatkichlarini sezilarli darajada yaxshilashi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur tadqiqotda qurilish xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda samaradorlikni baholashning ilmiy-uslubiy asoslari tizimli yondashuv asosida o'rganildi. Tadqiqot jarayonida qiyosiy tahlil, iqtisodiy-statistik tahlil, mantiqiy umumlashtirish, induksiya va deduksiya, kompleks tahlil hamda ekspert baholash usullaridan foydalanildi. Qurilish korxonalarining moliyaviy va ishlab chiqarish faoliyatini tavsiflovchi ko'rsatkichlar o'rganilib, samaradorlikni baholashda KPI, benchmarking, DEA va Balanced Scorecard metodlarining imkoniyatlari tahlil qilindi. Olingan natijalar asosida qurilish xizmatlari samaradorligini baholashni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, qurilish xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda samaradorlikni baholash ko'p mezonli yondashuv asosida amalga oshirilgandagina to'liq natija beradi. Amaliyotda ayrim korxonalar faoliyati faqat foyda yoki rentabellik ko'rsatkichlari orqali baholanmoqda. Biroq bunday yondashuv korxonalar faoliyatining barcha jihatlarini to'liq aks ettirmaydi. Shu sababli iqtisodiy, moliyaviy, texnologik va tashkiliy ko'rsatkichlarni o'z ichiga olgan kompleks baholash tizimini qo'llash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, KPI tizimidan foydalanish qurilish korxonalarida asosiy faoliyat natijalarini muntazam monitoring qilish imkonini beradi. Jumladan, loyiha muddatlariga rioya etilishi, mehnat unumdorligi, qurilish ishlari sifati, buyurtmachilar qoniqish darajasi va xarajatlarning rejalashtirilgan ko'rsatkichlarga mosligi samaradorlikni

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

baholashning muhim mezonlari hisoblanadi. Ushbu ko'rsatkichlar asosida korxonalar faoliyatidagi kamchiliklarni aniqlash va boshqaruv qarorlarini tezkor qabul qilish imkoniyati yaratiladi.

Benchmarking metodidan foydalanish esa korxonalar faoliyatini sohadagi ilg'or korxonalar bilan taqqoslash orqali ichki imkoniyatlarni aniqlashga yordam beradi. Shu bilan birga, DEA usuli bir nechta resurs va natijalarni bir vaqtning o'zida baholash imkonini berib, resurslardan foydalanish samaradorligini aniqlashda yuqori aniqlikni ta'minlaydi. Balanced Scorecard metodining qo'llanilishi esa moliyaviy natijalar bilan bir qatorda mijozlar ehtiyojini qondirish, ichki biznes jarayonlari samaradorligi hamda xodimlarning rivojlanish darajasini kompleks baholash imkonini beradi.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy baholash metodlarini qo'llayotgan qurilish korxonalarida loyiha muddatlariga rioya etish darajasi, xizmatlar sifati va mehnat unumdorligi yuqori bo'lib, resurslardan foydalanish samaradorligi ham sezilarli darajada yaxshilanadi. Natijada ishlab chiqarish xarajatlari kamayadi, foyda va rentabellik ko'rsatkichlari oshadi hamda korxonalarining bozordagi raqobatbardoshligi mustahkamlanadi.

Xulosa va takliflar.

Tadqiqot natijalari qurilish xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda samaradorlikni baholashning zamonaviy metodlarini qo'llash boshqaruv samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini ko'rsatdi. Faqat moliyaviy ko'rsatkichlarga asoslangan baholash korxonalar faoliyatini to'liq aks ettirmaydi. Shu sababli iqtisodiy, ishlab chiqarish, tashkiliy va ijtimoiy ko'rsatkichlarni o'z ichiga olgan kompleks baholash tizimini joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Tadqiqot asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

- qurilish korxonalarida KPI tizimini joriy etish va muntazam monitoring olib borish;
- samaradorlikni baholashda DEA va Balanced Scorecard metodlaridan kompleks foydalanish;
- benchmarking orqali ilg'or qurilish korxonalarini tajribasini ommalashtirish;
- BIM va boshqa raqamli texnologiyalar asosida samaradorlik monitoringini yo'lga qo'yish;
- xodimlar malakasini oshirish va baholash tizimini takomillashtirish;
- boshqaruv qarorlarini real vaqt rejimida qabul qilish imkonini beruvchi raqamli platformalarni keng joriy etish.

Mazkur takliflarni amaliyotga tatbiq etish qurilish xizmatlari sifatini oshirish, xarajatlarni optimallashtirish hamda korxonalarining uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta'minlashga xizmat qiladi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Eastman, C., Teicholz, P., Sacks, R., & Liston, K.. BIM Handbook: A Guide to Building Information Modeling for Owners, Designers, Engineers, Contractors, and Facility Managers. 3rd Edition. John Wiley & Sons. 2018.
2. Sacks, R., Eastman, C., Lee, G., & Teicholz, P. BIM Handbook: A Guide to Building Information Modeling. 4th Edition. John Wiley & Sons. 2021.
3. World Economic Forum. Shaping the Future of Construction: A Breakthrough in Mindset and Technology. Geneva. 2020.
4. International Organization for Standardization (ISO). ISO 19650-2: Delivery Phase of the Assets Using Building Information Modelling. 2018.

